

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. februarja 1889. l.

XXIX. leto.

V p r e u d a r e k.

Piše Zupànc Ivan.

I.

Šolarske obednice.

Človek je najdražji kapital države in družbe.
Prestolanaslednik Rudolf.

Poslanca Pfeiferja govor v državni zbornici v 12. dan decembra pretečenega leta je znan (Glej tudi 2. številko „Učitelj. Tovariša“ str. 30.). Ta g. poslanec omenil je mej drugim tudi, da je na šesterih šolah — po izreku štajarskega poslanca Jermana — 90% otrok brez gorkega kosila! Kako je pa drugod? Menda ne dosti bolje!

Na našej šoli je n. pr. nad polovico učencev brez gorke južine.

Kako bi se zboljšalo to žalostno stanje ubogih šolarčkov? Ni lehka stvar to; a storiti se mora nekaj!

Na Štajarskem ustanovili so na nekih krajih takozvane „Suppenanstalten“. Otroci dobivali so v začetku za 1 — 2 kr. gorke juhe in kos kruha. Sedaj dobivajo ubogi učenci vsled darežljivosti občinstva — vse zastonj. Juha napravljena je iz konzerv za vojaštvo (Armee-Konserven) in je izvrstnega okusa.

Dotično poročilo pravi: „Gorka juha ni le telesna dobrota za otroke, ampak pospešuje tudi hojo v šolo“.

Bi se ne dalo narediti pri vsakej šoli kaj takega? Gotovo! Le dobre volje je treba. Tukaj ob kratkem nekaj predlogov v preudarek in pomislek.

Odgovoriti se mora vprašanjem: 1. „Kako in kje dobiti pripomočkov v to dobrodelno svrho?“ 2. „Kako je ustanoviti šolarske obednice?“

Država potrebuje krepkega zaroda, tedaj je tudi v prvi vrsti dolžna storiti kaj, da se ustanové šolarske obednice. Zakaj? „Ona ne sme nikakor namesto krepkih rodov vzrejati kandidatov za bolnišnice in hiralnice. Vojni minister naj pa skrbi užé prej, in ne še le pri 21. letu, da dobí močnih mladih ljudi“. —

Dobila bi se gotovo tudi deželna podpora. Okrajni odbori, kjer so, podpirali bi tudi te zavode. Na Štajarskem dobí n. pr. dijaška kuhinja v Celji od slovenskih okrajnih odborov zdatne podpore. Županije dotičnih šolskih krajev storile bi menda tudi svojo dolžnost. Upati je nadalje podpore od različnih korporacij in društev n. pr. hra-

nilnic, posojilnic i. t. d. Glavni vir bila bi pa sevéda darežljivost občinstva. Ta pa, hvala Bogu, ni redka.

V vsakem kraju, kjer je šola, ustanoviti bi bilo društvo „Šolarska obednica“. Udje naj bi plačevali primerne mesečne doneske. Sevéda stori se lahko tudi brez društva kaj v pomoč gladnim učencem. Povsod dobí se imovitih in darežljivih ljudi. Premožni roditelji udje plačevali bi samo udnino, neudje pa večje doneske za svoje otroke, oddaljene od šole. V ta namen naj bi napravljale čitalnice, bralna društva, pevski zbori i. t. d. veselice, tombole i. t. d.

Še nekaj!

Mej slovenskimi učitelji je dokaj pripoznanih pesnikov in pisateljev. Kaj, ko bi se izdal z njihovimi prispevki vsako leto „Učiteljski letnik?“

Obsegal naj bi pesni, povesti, obče zanimljive znanstvene in vzgojne spise. Čisti dohodek porabil naj bi se v korist šolarskim obednicam. Z ozirom na blagi namen upati je, da bi se ga razpečalo precejšnje število iztisov. Na ta način dobili bi se — smelo trdim — potrebni pripomočki za ustanovitev toliko potrebnih šolarskih obednic.

Kako jih pa ustanoviti?

Najložje je to pri enorazrednicah s poludnevniim poukom. Tù treba je samo slabo opravljenim otrokom in slabičem, ki so $\frac{1}{2}$ —1 ure od šole oddaljeni, dati pokrepčila za dolgo pot. Juha ali mleko zavrè se jim lahko v učiteljevi kuhinji. Treba bi bilo le primerno število kositarnih skledic in žlic. Za postrežbo imenoval bi učitelj vsak dan nekaj večjih, pridnih deklic ali tudi dečkov. Deklicam bi to izvrstno koristilo. Na nerazdeljenih enorazrednicah bi bilo to užé težje, a vender bi se shajalo na ta način. Toda mnogo je enorazrednic, kjer so razmere še slabše, nego na večrazrednicah. Razmere so tedaj jako različne. V nekaterih krajih trebala bi se posebna soba za pogostitev, posebna kuhinja in kuharica. Šolske sobe ne smejo biti obednice, pri velikem številu otrok pa je s prostorom zadrega. Telovadnice porabile bi se lahko v to, a teh je malo. Kjer ni teh, postaviti bi se morala posebna primerna poslopja. Tù bi bila telovadnica in ob enem tudi obednica. V njih imeli bi tudi učitelji stanovanje, ker ga imajo razun vodje malokje. Nadzorovali bi pa zato obednico. Obednica je tudi lahko v kakem drugem poslopji, kakor so razmere. Pri novih stavbah naj se pa na te ozira. Če se pa drugzega ne stori v tej zadevi, naj se to, da dobé potrebni učenci čašo svežega mleka. To je pa menda mogoče!

Neki list hotel je to vprašanje rešiti s tem, da se povsod vpelje poludnevni pouk (sevéda pri šestletni dôbi!), a če se doseže s tem učni smoter — to je drugo vprašanje.

Domača vzgoja.

Piše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

7.

Domača vzgoja, oziroma mati, je torej začetek in najboljši vir sreče otrok. Ako pa hočemo otroka prav vzgojiti, moramo najprej v njegovo nedolžno dušo prav globoko pogledati. Tamkaj tičijo vse zapreke in vse zmožnosti k pravi vzgoji. Otrokova duša, otrokova natora je velik svet, kojega nikdar zadosti spoznati ne moremo. Otrokovo srce je knjiga, katere nikdar dosti ne prebiramo. Nedolžni otroci so podobni tudi mladim drevescem; mlada drevesca potrebujejo pa skrbnega vrtnika in enako tudi mali otroci.

Stariši so pa v prvi vrsti potrebni vrtniki nedolžnim otrokom, in posebno mati je prva in najboljša vrtnarica, ki na svojega otroka naj lepše vpliva. Kakor boste ve, matere, svoje otroke od mladih let nagnile, na dobro ali na slabo stran, tako bodo največ tudi vse svoje življenje ostali. Mati je zlasti poklicana, srce svojega otroka prav obdelovati. Otroška srca podobna so vosku, iz katerega se lahko naredi vsaka podoba; kar se nanj vsadi, dobro ali hudo, to tudi iz njega priraste. Vsi ljudje smo pa nagnjeni več k hudemu, kakor k dobremu. Tudi pri malih otrocih se to nagnenje k hudemu kmalu prikazuje. Kakor pa skrben in marljiv vrtnik svoja drevesca pridno obrezuje in jim priliva, jih trebi, da bi strupena zelišča se vmes ne zaredila, tako bi morale tudi matere pri vzgoji otrok ravnati. Ako vidite, da so vaši otroci k eni ali drugi slabi lastnosti nagnjeni, ne smete temu hudemu nagnenju svojih otrok streči, ampak se morate temu hitro — v začetku zoperstavljeni, da strupeno zelišče iz srca svojega otroka, če ne popolnoma iztrebite, vsaj vedno in pridno obrezujete, da mogočno ne postane. Pa vse to še ni zadosti. Iz vrta je treba slaba zelišča iztrebiti, in potem se mora pa z dobrim semenom obsejati. Tako je tudi pri otrocih. Matere morate iz njih src vse hudo in slabo odpravljati; dolžnost materina je pa tudi, da v otroško srce seje dobro seme. V mehko še nedolžno srce morate vsaditi blage cvetice lepih čednosti, kakor: pobožnost, ponižnost, čistost, pokorščino, pridnost, zmernost, varičnost, potrpežljivost, resničnost in zlasti bogaboječnost, ki naj otroka povsod spremlja.

Skrbna mati ima noč in dan svoje pazljivo oko odprto nad svojim ljubeznjivim detetom; njeno uho čuje vsako najmanjšo besedo, katero njeno dete spregovori in njeno „materino srce“ vedno bije za blagor in srečo svojega otroka. Blagor taki materi!

Brezskrbno in neusmiljeno imenujemo tako mater, katera pustí svoje nedolžno dete brez vse skrbi med popačenimi otroci in katera za vse drugo bolj skrbi, kakor za osodepolno prihodnost svojega otroka. Premnogo mater je, katere vso vzgojo na šolo odlašajo ter zahtevajo od nje, da naj ona preustroji njenega popačenega otroka v dobrega človeka. Marsikatera mati se izgovarja, da je njen otrok še premlad, da bi ga učila ali kaznjevala. Verjemite mi, da si dete dobro zapomni, kar je enkrat storilo, in ako mu nikdo tega ne brani, stori še v drugič, tretjič i. t. d. Veliko je tudi taci mater, katere se ne delajo samo slepe pred svojimi otroci, temveč nečejo tudi nobene njihove napake slišati, ako jim jo kdo drugi pové. Ta, manj ali bolj samovoljna materina slepota je ena največjih težav v prvi vzgoji otrok. Ko tako popačen otrok odraste, ga pošljejo v šolo. Učitelj ima potem nalogo, da mora popraviti vse, kar je mati v prejšnjih letih zanemarila. Da to opravilo ni lahko, mi bode gotovo pritrtil vsakdo, kdor je imel užé z otroci opraviti. Čudež smem imenovati, ako iz takega otroka res kedaj prida človek postane.

Vzgoja otrok, namreč duševna vzgoja, mora se torej takoj pri rojstvu pričeti. Kakor se v prvih mesecih otrokove starosti utrdi otroku zdravje, tako napeljujmo otroka tudi v prvih letih z dobro in razumno vzgojo, da postane popoln človek.

8.

Stariši ali njihovi namestniki imajo v rokah naj dražje zaklade — otroke. Te dragocene zaklade morajo pa užé po zapovedi božji varovati in za nje skrbeti ne le, da se telesno, ampak tudi duševno vzgojujejo. Zato se morajo pa stariši z otroci, kolikor le mogoče, mnogo ukvarjati, se ž njimi pogovarjati in z lepim vzgledom v govorjenji in obnašanji kazati, kako se morajo obnašati. Žalostno je, če postanejo otroci očetu svojemu nadležni, da jih podí iz sobe in jih drugokrat nikdar ne vidi, kakor pri jedi. Zeló žalostno je tudi, če prepustí mati svoje otroke deklam v varstvo in vzgojo. Kako vesel pa mora

biti slebrn prijatelj otrok in vzgojitelj, če vidi, da se stariši z otroci radi in veselo ukvarjajo, da se ž njimi mnogo pogovarjajo, hodijo z otroci na sprehod, jim trgajo cvetice in jih opazujejo pri igrah. Res srečni otroci, ki imajo tako skrbne roditelje!

Otroci so naše bogastvo — naj dražji zakladi na tem svetu. Da bomo pa mogli otroke razumno in po volji božji vzgojevati, se morata oče in mati prav tesno zjediniti, in obadva morata biti zopet v naj ožji zvezi z otroci. Nobeni nauki, opominjevanja in navade na otroke tako dobro ne vplivajo, kakor ravno nauki, opominjevanja in navade starišev. Stariši morajo pa biti neutrudljivi, kajti pri nekaterih otrocih mora človek vso potrpežljivost uporabiti, da doseže svoj namen. Vedno moramo misliti, da smo mi zaradi otrok, a ne otroci zaradi nas na svetu.

Stariši, kateri hočejo imeti razumne otroke, morajo sami razumni biti. Tisti vzgojitelji, ki danes ravnaajo premissljeno, drugi dan so pa čez vso mero strastni, ne vzgojajo prav otrok, kajti otroci morajo vedno misliti, da to, kar oče in mati rečejo in delajo, je premissljeno in dobro storjeno. Čim bolj premissljeno je pa dejanje naše, čim bolje je storjeno po volji božji, tembolje nas otroška vest priporoča otrokom. V tisti družini, kjer previdno z otroci ravnaajo, postanejo otroci sami po sebi previdni, pazljivi ter premissljujejo in povprašujejo, kaj je dobro ali slabo in potem le dobro posnemajo.

Če stariši hočejo imeti dobre otroke, morajo sami dobri biti. Otroci so naši propevedovalci in nas opominjajo, da moramo zaradi njih biti prijatelji resnice, pravice in lepote. Vsaka napaka, kojo pri nas vidijo, vpliva na otroke, in nas prej ali pozneje tudi posnemajo. Če smo sami zmerni, miroljubni, redni, dobrotljivi, usmiljeni in pobožni, bodo gotovo tudi naši otroci taki. To, kar otroci vedno pred saboj vidijo, postane jim v navado.

Če hočejo stariši srečne otroke imeti, jih morajo razveseljevati in jim privoščiti tako veselje, koje jih stori srečne. Napačno je pa, če stariši otrokom privolijo v vse, kar želijo; kajti mnogokrat otroci zahtevajo kaj, kar ni prav. Koliko je takih starišev, kateri otrokom vse dovolijo, kar le želijo, ker ne razumejo drugače pomiriti svojih otrok, in vender nepopačen otrok jako malo zahteva v svojo zadovoljnost. Prijazna beseda, primerna pohvala o pravem času, kaka lepa povest, igra i. t. d. stori otroke užé srečne.

Kadar pride oče po trudapolnem delu zopet domov k otrokom, naj pozabi na ves trud in na vse skrbí; bode naj vesel ter naj dela tudi otrokom kako veselje. Saj vender ni lepšega počitka nikjer drugod, kakor v krogu svojih veselih otrok.

(Dalje prih.)

Svitoslav i Danica.

B.

Cerkvéni časopis. Pod tem naslovom je priobčil v Novicah l. 1848 str. 112 J. t. j. Jeran tole: „Kar smo že zdavnej želeli, bomo zdaj dosegli: učeni dohtar sv. pisma gospod Janez Pogačar bodo v začetku prihodnjiga mesca začeli na svitlo dajati cerkveni list v slovenski besedi, kakoršniga južni Slovéni dosihmal še nismo imeli, ako „Drobtinc“ sèm ne štejem, ki se kakor letnik k dnevnim listam prav za prav ne morejo šteti. Vedoželjni kmet je dosihmal imel le Novice, de jih je ob nedeljah prebérál, to je bil sploh telesin kruh, pa tudi veliko dušniga vmes; zdaj pa bo dobil v roke tudi cerkvene novice, ki mu bodo dajale vsakoršnih podukov, ki zamorejo Slovenca v veri in ljubezni uterditi, dajale mu bodo cerkvenih novic, ki se godé v Ameriki, Azii, in

po celim svetu; slišal bo zvedljivi bravec, kako se divjaki k sv. katoljški cerkvi spreobračajo, kaj se posebna godí v Rimu, sedežu sv. Očeta papeža, v Jeruzalemu itd.; kako prijetno je tacih reči slišati: to bo kruh za dušo. —

Neki skerbin pastir so rekli, de si bodo zraven svojiga lista tudi eniga za občino naročili; zlo bi bilo želeti, de bi se po več krajih ali pa povsod tako zgodilo. Ako se naročé tudi na občinske ali cerkvene troške, je gotovo, de se denar skorej ne more boljši obrniti. — Koliko se bode ob nedeljah hudiga odvernilo, in koliko dobriga storilo, ko bodo ljudje brali, in zlasti posihmal, ko se vse uči brati!“

Tako je Cerkveni časopis slovénski po osnovi in koristni namembi Slovenem prvi naznanil Jeran, ne sluteč, da v kratkem postane on sam listu vrednik. Rednik t. j. krušni oče postane koj prvemu tečaju, kapelan v Horjulu, po raznih dopisih, kateri so se v naslednjih od leta do leta vekšali in množili — s celim podpisom ali tudi brez podpisa, ali spremljani z znaki **J.**, —**r**—, —**a**—, —**n**, †. Med njimi so poročila cerkvena, največ misijonska, iz slovanskih pa tudi neslovanskih na pr. laških in francoskih listov, iskrice, zvezde za šolo, novice v razgledu po svetu itd. — Tukaj naj se njegovo sodelovanje kaže po tečajih, in to najprej v vezani in potlej v nevezani besedi!

I. 1848. Slovenski cerkveni časopis. Prišel je izhajati 1. julija, na celi poli vsako saboto, vrednik in založnik Dr. Janez Kriz. Pogačar, natiskar Jožef Blaznik v Ljubljani.

Benediktus. To je prva pesem Jeranova v I. tečaju No. 11 v 13 kiticah na pr. 1: „Hvaljen bod' Gospod, Bog Izraela, — Sklenil je, z višave obiskati — Jagnjeta skropljeniga kardela, — Svojmu ljudstvu odkupljenje dati. — — 13. Večnim' Trojstvu bodi večna hvala, — Vse stvari jo pojte na vse glase! — Péla se je, poje, prepevála — Se Bogú bo vse, vse večne čase.“ — Druga pa je No. 18 sv. Ligvorja (z lepim napevom Riharjevim):

Marija!

- | | | |
|--|--|--|
| 1. Marija! v tebe upam,
O sladko tolažilo!
V tebi ohladilo
Sercé se moje bo. | 2. Če v te, Marija, mislim,
Te hočem zgovoriti,
Mi če sercé stopiti
Čutilo presladkó! | 3. Britkost, alj kalna žalost
Obleže serce moje,
Imé presladko tvoje
Zaziblje ga v pokój. |
| 4. O svitla morska Zvezda!
Ko val visoko vstaja,
Ko grom neviht razgraja,
Ti kermiš čolnič moj. | 5. Pod tvojo brambo zvesto,
Gospa preljubeznjiva!
Dni mojih tek izliva
Naj v rajski se zaton. | 6. Zaupam, o Marija!
Ak se v ljubezni tvoji
Stečejo dnevi moji:
Bom šel pred božji tron. |
| 7. Zakuj serce mi moje
V svoje sponse zlate:
Gorelo v njih bo za-te,
Gorelo vekomaj. | 8. Sercé, sercé, Marija!
Mojé za-mé ne bije; —
Na ga — le k tebi dije,
Ga Sinu, Sinu daj. | |

V nevezani besedi na pr.: „Pervo sv. obhajilo — v Rimu. Nejeverski in keršanski vladavec — Mulej Abderaman, cesar marokanski pa Ferdinand, cesar avstrijski. Papež in njegova nadzémeljska častitljivost — Gregor XVI. pa Nikolaj I. — Gorjé človeku, ki svojiga poželenja ne kroti — Henrik VIII. Kaj de imajo božji prijatelji — Jezuitarji — od svetá pričakovati. Varite se lažnjivih prerokov — o papežu, postu, keršanskim zakonu — s tole vpeljavo: „Turk ne zaničuje svoje lastne vere, Jud se ne sramuje svojiga talmuda, in vsak neprekuhan divjak spoštuje svojih očetov šege; sramota pa je — žalost in sveta jeza mora prevzeti sleherno ne popolnoma zdivjano serce, viditi, de ravno v edinozveličavni cerkvi se redí obilno gnosobe, moljev in samojedcov, ki sami sebe grizejo in spodjedajo! Taki ljudje — malopridni sužni svojiga poželenja, kteriga berzdati so si še nejeverniki v čast šteli — bi rajši dans, ko jutri sv.

mater katolško cerkev spod solnca pihnili, ko bi mogoče bilo, za to ker ona zapoveduje po človeško, in ne po podzverinsko živeti itd.“ — Roženkranc (str. 106—122) po časopisu „pro katolicko duhovenstvo.“ Zaničevavcam duhovnov, in zlasti keršanskim staršem v premislik, kjer pravi na pr.: „Vi nehvaležni, ki si prizadevate duhovski stan tako neprijetin storiti, de se bodo šolci ogibali v ta stan stopiti, kteriga se že zdaj zavoljo duhovnih težav bojé; bo sčasama duhovnov permankovalo, ali pa bodo v sili taki v duhovšino rinili, ki niso za ta stan. Ako bo duhovnov mankalo, bo tudi vera pešala; lažnjivi preroki in krivoverci bodo veči moč imeli, in zgoditi se utegne, de, ko bi nar bolj treba bilo učenih katolških mašnikov, jih bo nar bolj mankalo. Kaj porečete, ako bodo vaši otroci ali vnuki ne kakor katolški kristjanje, ampak kakor krivoverci za vami v večnost prišli? In kdo je tiga bolj kriv, kakor vi sami, ker ste pervo stopnjo storili, de ste začeli duhovne preganjati ali z jezikom, ali z utergovanjem tiga, kar ste jim dolžni? Taki in toliki utegnejo biti nasledki vaše hude terme, ktere večni Bog odverni itd. (str. 117)“. Gorje lažnjivim prerokam! Kaj nas živali učé. Vera je vender le potrebna: „Moje dete! le to za vselej verovaj, kar so te dobra mati učili!“ odgovoril je nejeverin oče hčerki na smertni postelji. — Je vender le res! Razsvetljenje (str. 207). V obeh spiskih graja napačno in vertoglavo svobodo, češ: „Svoboda je za pošteniga človeka, ne za potepuha; če bodo za hudodelnike ojstrejši postave, več svobode bodo pošteni deželani vživali, in bolj hvaležni bodo postavodajavcam. V ti reči je brez vsiga dvoma po vsi deželi ena sama misel, de so namreč za tate in za druge hudodelnike premehke postave, in de se jim po ječah predobro godí . . . Take svobode, kakoršne korenčani ali radikalci oznanujejo, se vsaki pametin bojí. Ti korenčani so namreč taki ljudjé, ki vse s korenino hočejo izrovati, ne vsadé pa družiga, kakor kakšin osat ali tern itd.“

Zgodna Danica. Katolški cerkveni list. Vrednik Dr. Janez Kriz. Pogačar. Pod tem imenam bo prihodno leto izhajal zazdajni „Slovenski cerkveni časopis“. Nad napisam bo tudi novimu naslovu primerjeno podobo dobil. Tako v oznanilu No. 25 in 26. — Razun tega, kar se nahaja v „Slov. cerkvenem časopisu, v Novicah in v Vedežu“, spisal je L. Jeran to leto posebej tudi knjigo:

1. *Terpljenje pravičniga in pokora grešnika z nekterimi večnimi resnicami v zgledih in pergodbah.* V Ljubljani 1848. 8. str. 82. Giontini.

II. 1849. **Zgodnja Danica.** V tem tečaju so Jeranovi spisi na pr.: „Slovenci! boste s temi zadovoljni, kar je v načertu za prihodnje postave §. 15—17? itd. Sveti Venceslav, česki vojvoda in marternik. Nekaj od Fr. Baraga. V keršanski katolški veri naj veči svoboda. Misli katolika ob začetku leta 1849 (Po Kat. Zagrebačkim Listu). Pogovor med svečnjakam in mračnjakam, ali coperniki love dobe (K. Zagr. L.). Bo že še le sama katolška prava. Táko le svobodo dajejo sovražniki kat. vere — o škofu Marilleju na Švajcovskim. Kardinal Švarcenberg — po Blahovestu. Branje sv. pisma. Nekaj od sv. očeta vsiga kerščanstva Pija IX. Velik modrijan in mlada deklica: Ktero je poprej bilo, kokoš ali jajce (K. Zagr. L.)? Bratovšine zmernosti na Šlezkim: . . . „Med tem, ko se drugod zoper žganje s tako silo vojskujejo, se na Krajnskim ta strupena pijača še čedalje hujši razširja, in točniki in kuhači te peklenke mišce nič ne pomislijo, koliko ljudí oni na duši in na telesu umoré, koliko hiš spodkopljejo, koliko družin za vselej v nesrečo in pogubo pahnejo“ itd. — Ena ovca najdena. Kratek dokaz iz uma. Kratek svet bravcam sploh: „Kar človek mnogo bere, po tem se velikrat nehoté zverže; sedanje čase se rado veliko hudiga — brezbožniga in zoperkatolškiga bere in prebira: naj bravec, kteri mnogo listov ali dnevnikov prebira, sklep storí, de bo tudi saj eniga praviga katolškiga vselej skozi in skozi

prebral. Ako bi za to ne imel nobeniga družiga plačila, kot volnejši serce, vselej ko poslednjo verstico taciga bere, bi bila že dosti plačana tista četert ali pol ure — pa bo imel še drugo plačilo: vero bo ohranil. Kedar dle časa berem kej posvetniga — ne rečem hudobniga — me začne zebsti v serce, kakor zvečer, ko zahaja rumeno solnce; kedar berem kej spodbudniga, mi v serce gorkota perhaja, kakor zjutrej, kedar izhaja zlato solnce. Če je per tebi tudi takó, keršanski bravec! potlej bom rekel, de je v sercu naj boljši toplomer za branje (str. 192)^a. — Prilika od petka, sobote in od posta (K. Zagr. L.). Poterpežljivi Job. Očitne strahovanja preklinjeavcov ali bogokletnežev.

Tri resnice za nemarnoverce: a) Nobeden se še ni na smertni postelji pokàsalsal, de je pravi veri verin ostal; mnogi pa so z ognjenimi solzami objokovali, de so se v svoji lahkoumni in razujzdani mladosti nejeverstvu z dušo in telesam v gerlo dali. b) Od prave vere sploh odstopi človek naj berže, kedar živi v veselji, ko mu sreča cvete in zdravje služi, tačas tedaj, ko méni, de mu od nikodar ni treba nič tolažbe; nikomur pa se to še ni zgodilo na smertni postelji ali umirajočimu, zakaj takrat ni pomoči ne tolažbe, kakor le v edini pravi veri. c) V cvetoči mladosti semtertje kdo odstopi od prave vere, ker se v nejeverstvu ložej in prijetniši živí; v sivi starosti pa se marsikdo verne v naročje prave vere, zakaj v nji se tolažljivši, boljši in mirniši umerje!^a —

Kdor globoko misli, terdno veruje; kdor poverhu misli, nič ne veruje. Doktor Ignaci Knobleher, misijonar v srednji Afriki. Dr. Meinhard od družbinskiga napredka. Cerkvveno slovstvo: Pridige ob posebnih perložnostih, J. Volc (str. 272); P. Karla razgovor od kerš. upanja, poslov. J. Medved (str. 277); Razlaganje sv. evangelija sv. Matevža, Fr. Metelko; Sv. pismo stare zaveze okrajšano, S. Klančnik; Napeljevanje k pobožnimu življenju in lepimu zaderžanju, iz nem. S. Klančnik (str. 319—320). Katoličanstvo na Irskim. Boga bomo mogli začeti ljubiti. Dve zlo imenitni bratovšini na Španjolskim: Za spreobrnjenje smernih grešnikov pa k smerti obsojenih. Iz Jezusovih naukov na gori. Kje naj verni pomoči išejo, ako jim izobraženi divjaki hočejo božje veže ali svete hrame ropati? Balmes od branja romanov. Kako se neprenehama moli. Konjar Hejtmanek (Svobodno po obrazu iz življenja od Fr. Pravdy — Str. 342. Konec v Danic. 1850 str. 223). Roža Limanska. Jeruzalem. Paša — žimnica (str. 352). Stari in novi velikani ali štampiharji. Amerikanske novice, Fr. Pirc. Goliat II. Nekoliko iz življenja ranjciga korarja Franca Veriti-ta (str. 383—6).

Kaj pravijo ptujci od nas? „Lepa Krajnska dežela, kaj pravijo ptujci od tebe? Pravijo, de si katolška, tvoji hribi, grički in homci so z belimi katolškimi cerkvami obsjani, tvoje doline so ž njimi ozališane, in ni je med njimi nobene krivoverske. Ti naša Krajnska dežela, ali boš še tako katolška ostala? -- Bog daj, Bog daj! — Lepa bela Ljubljana, kaj pravijo ptujci od tebe? Pravijo, de v perjazni ravnini počivaš, in sama si perjazna: perjazno si bila sprejela visoke goste, in perjazno si jih spustila. Ti bela Ljubljana, ali boš še tako perjazna ostala? — O boš, boš; sej si Slovenska. — Lepa bela Ljubljana, kaj še pravijo ptujci od tebe? Pravijo, de si verna Bogu, mirna z ljudmi; si v naj veči posvetni slovesnosti in šumu dajala slavo Bogu in želela mir ljudém na zemlji. Ti bela Ljubljana, ali boš tako verna in mirna ostala? — De, če boš katolška (str. 319)^a. — Sicer je to leto pisal Jeran tudi v Novice, kakor je že povedano in v Slovenijo l. 1849 št. 85 z znamenjem †:

Kaj je čudno?

A. Ovbel kaj je to per nas,
Nemško petje vsaki čas?

B. Sej per vas vse nemško zna,
Čudno ni, de tak kramlja.

- | | |
|--|--|
| A. So nekteri vel'ki le,
Ki sramoto vsim store. | B. Kaj pa gre od vas ta zvon:
Klein-Paris in Krains Lyon? |
| A. Kaj ne, de Lijon, Pariz
Je francozkih mest napis? | B. Čudno torej je leto,
De francozko ne pojo. |
| A. Ovbe, res je, pa ne vem,
Če je v glavi tem ljudem. | B. Torej naj bo vaš spomin:
Klein-Frankfurt in Krains Berlin! |

III. 1850. Danica. Zbudimo se! „V deželskim ali politiškim slovstvu vse kliče: dalje, dalje! — pa vse dela in se giblje; ne bilo bi lepó, ko bi mi poleg tega v cerkvenih rečéh spali, piše pod znakom † v No. 3. Jeran. V slovenskim cerkvenim slovstvu imamo razun molitev le še redko kej posebniga, bo treba gledati, de ne poostanemo. Ljudjé zdaj že zlo znajo brati; šole se napravljajo, toraj bodo sčasama še bolj sploh znali. Slovensko ljudstvo, bodi Bogu hvala! ima veselje nad svetim branjem; skerbimo toraj, de mu te duhovne jedí ne zmanka. In ker ne vemo, kaj bo novo posvetno slovensko slovstvo kej rodilo, moramo vedno bedéti, in gledati, de se dobri, verni okus ljudstva v slabo ne zverže, in do prepovedaniga branja ne dobí veselja. Ako vse v nemarkar pustimo, med tem, ko se posvetno slovstvo vedno bolj in bolj vzmaga, kam bo s tem prišlo? Svetnih dnevnikov je že na število in le poglejmo, s koliko gorečnostjo se v njih govori in piše: cerkveni slovenski edini — komaj de se je še ohranil! Naša dolžnost je, ga med ljudstvo, zlasti med mladost, razširjati, in z dopisi času in ljudstvu primernimi podpirati. To mi moramo, to je naša dolžnost, to smo mi dolžni svojim ljubim slovenskim bratom. Želeti bi bilo zlo, de bi imeli saj dva cerkvena dnevnik, eniga za občinstvo sploh, družiga za bolj izobražene. Izgovor, de izobraženi imajo nemške bukve in dnevnike, je prazin; zakaj čas tako donáša, de duhovni živež v domači besedi bolj dopade, in mi smo dolžni zanj skerbeti, ker velika in težka naloga je na naših ramah, ne le prostim, ampak tudi zobraženim skerbeti za нравno (moralno) rejo, in temu vsled tudi za primerin duhovni živež, po besedah: „Omnibus omnia factus sum“; — tudi zobraženim — ne pozabiti! Gotova resnica je, kar skušnja poterdi: Kar človek prebira, potem se zobrazí in izlika. Ako bo slovenska mladost, žejna slovenskiga slovstva (in kdo ji bo to zameril?), le svetne novosti, bukve, dnevnike itd. pred seboj imela, bo tudi le svetne brala; in sama bolj in bolj posvetna prihajala. Kam bi to prišlo! Cerkevno slovstvo našiga naroda mora s svetnim slovstvom saj vštric iti, ako že ne naprej; ako tega ne bo, bo slabo. Poglejmo na Čehe in Poljake, koliko imajo cerkvenih dnevnikov, in koliko duhovskih bukev pišejo. Pri nas dosihmal ni bila ravno tolika sila za cerkvene dnevnike, posihmal pa bode čem dalje veči. Močí je pri nas za take rečí obilno, de malokje toliko, le delavnosti primankuje. Toraj zbudimo se! To veleva nam ljubezen do naših bratov, to njih neumerjoče duše: „Kaj pomaga človeku, ako ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi“. — Tako je pisal kapelan iz Horjula.

Drugi spiski njegovi v tem tečaju so na pr.: Šolske rečí. Raba pripoved pri učenji. Pastirstvene rečí: Raba zgledov pri shodnih govorih. Kako dolgo naj terpi shodni govor? Svet stariga pridigarja mladim. Je li svetvati, govor v ravno tisti srenji kterikrat ponavljati? Kaj je Ramazan? Nekaj od slovenskiga berila in Abecednice (str. 18). Kedaj naj starši začenjajo otroke učiti moliti? P. Venturova bistrournost. V zgled in posnemo; nedeljske šole. Iz časniga in večniga kolednika. Razlaganje kerš. kat. nauka, spisal Albreht. Število kristjanov na svetu. Izobčenje (excommunicatio). Kakšno dobroto je cerkev vživala, ko je bila vladajoča v Avstrii? Boj se, hudodelnik! Bog je pravičin (Hlas jedn. kat.). Popularna dogmatika V. Jirsika. Kaj pravi Napoleon od kat. cerkve? (Blahovest). Duh prekuc in njegove lise. Šamberijski cerkveni snid.

— Je vera več ali narodovnost? „Tega bi še prašati ne bilo treba, ker je očitno, de zavoljo nebeškiga kraljestva mora človek pripravljen biti, vse zapustiti, ako je treba. Nebeško kraljestvo je namreč podobno zakladu, zavoljo kteriga mora človek perpravljjen biti, vse drugo prodati, de si ga kupi. Zopet je podobno dragimu biseru itd. (Mat. 13). Ako je tedaj nad vse drugo, je tudi nad narodovnost ali domorodnost. Nobeden ne sme zavoljo poslednje perviga zatajiti ali mu škode delati. To pa dela sedanje čase mnogo pisavcov, kteri zgolj zavoljo domorodstva take liste in dnevnikje podperajo, kteri ne turški ne judovski veri žal besede ne rekó; sveto kerš. kat. cerkev pa pri vsaki priložnosti obrekujejo, vse hudo čez njo govoré, in se grozovitno togoté in vjedajo zavoljo pravic, ktere je ona zopet zadobila, in ki so ji popred le po krivici bile vzete. S tem pa ni rečeno, de bi človek ne smel domorodec biti, temuč le, de je vsakimu katoljčanu pregrešno in nesramno, zavoljo česar koli si bodi, z nejeverniki in sovražniki naše svete vere potegniti (str. 85).“ In (str. 91) po Blahovestu opisavši narodovnost gledé katoliškega duhovna pravi: „Mladost sploh teží za svojo domačijo in celim domačinstvam — to je natorna reč; in to čutilo se bo leto na leto bolj razodevalo: kdor se bo temu svojo-glavno zoperstavil, bo vso vero (zaupanje) pri občinstvu zgubil, in njegovi nauki, ako so še toliko lepi in resnični, bodo pri mnogih, ki bi jih sicer sprejeli, v terdo steno zadevali. Svojo-glavnost in huda terma nikjer toliko ne škoduje, kolikor pri keršanskim učniku, toraj opomnimo zopet na zgled velikiga aposteljna, „omnibus omnia factus sum“ .. Kako deleč pa de se je duhovnu v ti reči pustiti, keršanska modrost učí; Bog nas vari zmote mnogih sedanjih časov, ki narodovnost na oltar postavijo, se pred njo kakor pred malikam klanjajo, ter ji vero in vse drugo pod noge veržejo! Nad nekim vikšim duhovnim pastirjem (Slomšekom) imamo živ in djansk zgled, koliko blagoslova nad keršanstvo zamore z božjo pomočjo priklicati, kdor se zavé duhá časa, in ga vé v prid obračati.“

Kteri ljudje avstrijansko cesarstvo spodkopujejo? Delo za spreobrnjenje zamorcov v srednji Afriki — Nik. Olivieri. Nekaj zastran djanja in ravnanja sv. očeta Pija IX. Dědichvi ss. Cyrilla a Methoda (dédinstvo v Bernu po l. Hlasa jednoty katolické). Sirotčinstva. Migljej, kako s tacimi ravnati, kteri čednost sovražijo in so v greh zaljubljeni. Duh bratinstva in enakosti iz govora J. J. Strossmayerjeviga (str. 194). Radecki in vojšak (Hlas). Razgled po kerš. svetu itd. — Nektere kratkoumke. „Kratkoumke mu po glavi brodiyo: 1. Kdor sam dela, kar nad drugimi graja; 2. kdor méní, de je na Dunaji druga čednost, kot v Ljubljani; za gospóda druga věčnost, kot za kmeta; 3. kdor s hudobijo baha, in se poštenosti sramuje; 4. kdor misli, de je vse rumeno, ker ima on očí berljave; 5. lisjaku, ki grojzd graja, ki ga doseči ne more; 6. bezjaku, ki kakor turčin živi, in misli kakor kapucin umreti (str. 180).“

Razun v Danico — je pisal Jeran letos tudi v Novice str. 123: Kaj, de so bili svitli cesar na Krajskim najpriserčniši sprejeti? „V serce veseliti je moglo sleherniga praviga domorodca, ko je v „Ljubljanskim Časniku“ bral, de iz zanesljiviga vira se vé, de so bili cesar v svojim popotvanju v Terst nar priserčniši sprejeti na Krajskim. To nam kliče: „Slovensko serce je celo! Slovenski duh še ni popačen! Slovenec priserčno ljubi svojiga deželskiga očeta.“ Čemu je pa ta lepa naklonjenost Slovenca do njegoviga cesarja perpisati? Pred vsim drugim dvema rečéma: a) Edinosti v katoljški veri, in slovenskimu pobožnimu duhu; b) edinosti v slovenski narodovnosti. Ti reči ste tako jasni, de ni treba dokazovanja; torej ni nič bolj za naprej želeti, kakor edinosti v katoljški veri brez vsiga razdertja, in pa edinosti v slovenski narodovnosti, zvestobe samim sebi, ker kdor sebe zaničuje, tudi družiga ne ljubi“. — V Slovensko Berilo za I. gimn. razred 1850: „Volk in nekteie dogodbe z volkovi. Medved in nekteie medvedje dogodbe. Fantič in Limbar (Vedež 1848). Ave Marija (Novic 1846).

Skopulja (Nov. 1845). — V Ljubljanski Časnik 1850. l. 22—24: „Sužna, ali svobodna cerkev. L. 33: Voltairova smert“. — Posebej dovršil je knjigo:

2. *Zgodbe svetiga pisma stariga in noviga zakona ob kratkim za mladost in slehernimu v poduk in spodbudovanje*. V Terstu, 1850. 8. 318. Vladarska tiskarnica. Obseg: Vvod. Kaj de je sv. pismo. Visoka vrednost in korist sv. zgodb. I. D. Stari zakon. Perstavek: Jezus, Gospodov Maziljenic, v zgodovinskih bukvah st. z. A. V besednih obljubah. B. V podobah. II. D. Novi zakon. Sklep: Sveta keršanska katoliška Cerkev. Perstavek: Sv. Peter, pervak apostelnov in prvi poglavar sv. Cerkve.

3. *Jezusa in Marije dvoje najsvetejših Serc*. Molitevne bukve za vse, ki Jezusovo in Mariino serce pobožno častijo, in zlasti za brate in sestre teh neomadežanih Serc. Spisala po najboljših izverkih L. Jeran in A. Zamejc. S 3 podobami. V Ljubljani 1850. 12. 437. Giontini. — II. 1852. — III. 1855. — IV. 1862. — V. 1875. 12. 528.

Zdravstvo v ljudski šoli.

J. B.

Potrebi in važnosti pouka v zdravji v ljudski šoli ni nam treba poudarjati, vsaj je to užé dognana stvar. Jedino vprašanja je torej, kdaj naj učitelj o tem mladino poučuje, ker tak pouk ni poseben predmet ljudske šole, vendar pa je utemeljen v šolskih postavah.

Previdni učitelj najde pri raznih predmetih dovolj prilike, da otrokom popolnoma priprosto razloži, kaj zdravju koristi in kaj mu škoduje, kako si človek zdravje ohrani, utrdi in izgubljeno zopet pridobi. Za take opazke se mu prilika ponuja pri telovadbi, pri prirodoznanstvu, pri risanju in pisanju, največ pa pri čitanju beril. Potrebno tvarino pa najde v sledečih knjigah: 1. Dr. W. Adler, der Lehrer als Arzt. 2. Über die Pflege der körperlichen und geistigen Gesundheit des Schulkindes von Prof. Dr. Bock. 3. Gesundheitslehre in der Volksschule von Dr. Th. Ziesing. 4. Schulhygienie von Dr. H. Klenke. V sledečem hočemo tudi mi navesti glavna pravila o zdravju kot dopolnilo k članku: „Učne slike iz somatologije v I. Pedagogiškem letniku“ in k spisu „Zdravjevarstvo (diätetika) v ljudski šoli“ v „Učit. Tovarišu“ l. 1884. št. 10.

Večkrat je vzrok otroški bolezn dom in ne šola. Za to je potrebno, da so o zdravstvenih pravilih tudi stariši nekoliko poučeni. Treba jim je pred vsem vedeti, da je mleko (posebno materino) najzdravejša in najnaravnejša hrana malemu otroku. Potem, da je nezdravo, prezgodaj otroke siliti po koncu sedeti ali hoditi, jih z eno roko pestovati in pozneje učiti, samo z desno roko delati, ker s tem se jim hrbtišče skriví, kar je potem vzrok raznim boleznim. Tudi pozneje je še treba gledati na to, kako otroci domá sedé pri učenju, pisanju, šivanju, ker nezdravo je, ako otroci sedé po strani, se pritiskajo s prsi, naprej naslanjajo in pobešajo glavo. Po dolgem sedenju se najbolje okrepcajo, ako se vležejo na hrbet. Nespametno je, majhnim otrokom dajati premočnih pijač (kave, vina, ali celó žganja!), težko prebavljiva in dražljiva jedila (vsled raznih dišav). Zdravju tudi škoduje neredna jed, premalo spanja, preozka obleka, nesnažnost (preredko umivanje in kopanje) in prezgodno učenje. Vsakatero bolehanje pri malih otrocih pa potrebuje velike previdnosti. Več o tem najdemo v dr. Kočevarjevi knjigi: „Slovenska mati“.

Najnavadnejše šolske bolezni pa so glavobol, omotica, krč, božjast, otožnost, skrivljenje hrbtišča, kratkovidnost, pomanjkanje krvi, vročekrvnost (kongestije). Nasledek pomanjkanja krvi je tudi vedno glavobol, omotica in težko sopljenje, ter se razodeva na

bledih ustnicah. Zdravo kri pa si otroci ohranijo s tečno hrano, zdravo pijačo (čisto vodo) in s čistim zrakom.

V tem treba jih je v šoli natančneje poučiti:

1. Najvažnejša človeška hrana je mleko, jajca, meso, kruh, sočivje, sadje.

Meso prestarih in premladih živali je težko prebavljivo in ima malo redilnosti. Ako hočemo imeti dobro meso, moramo ga djati v vrelo vodo ter hitro skuhati; hočemo pa imeti dobro juho, potem denimo meso v mrzlo vodo in kuhajmo počasi. Najbolje je pečeno meso, zlasti na ražnji. Preležano meso, posebno po leti in od bolnih živali, je škodljivo. Bledorudeče meso imajo bolne živali; purpurne barve je pa meso od poginjene živine. Zdravo in dobro meso nima skorej nič duha. Klobase so težko prebavljive, radi tega tudi neredivne. Premalo kuhana svinjina od bolnih prešičev pa večkrat zaredí v človeku trihinje in trakuljo.

Mleko od bolnih živali je nezdravo, tudi ako uživajo zdravila.

Najvažnejša človeška hrana, namreč „vsakdanji kruh“, je iz rastlinstva. Jako redilna so tudi sočivja, toda težko prebavljiva in le za zdrav želodec. Za revne ljudi važna hrana je tudi krompir radi svoje nizke cene. Krompir vender ni posebno tečna in zdrava jed. Nekoliko užitnejši in zdravejši je dobro zabeljen (začinjen) in osoljen. Zelenjava in sadje ima malo redilnosti, toda radi obilnosti vode, raznoterih soli in sladkorja je zdrava jed.

Otroci morajo tudi vedeti, da preveč jesti — škoduje. Po leti in v toplih krajih človeku bolj prija rastlinska hrana, po zimi in v mrzlih krajih pa človeški naravi bolje ugajajo mesna jedila. Najzdraveje je samo trikrat na dan jesti. Vroče jesti ni zdravo. Po jedi osnažimo si vedno usta s čisto vodo in otrebimo zobe jedilnih ostankov.

Voda je najzdravejša pijača in tudi redilna, še celó nemški pregovor pravi: „Wasser macht fett“. Sveža voda čisti kri ter izganja nepotrebno toploto iz života in sicer z dihanjem skozi pluća in s potenjem skozi kožo. Potenje vsled dela in uživanje slanih jedil zahteva več vode. Zdrava voda jako dobrodejno vpliva na človeški organizem, zaradi tega žrtvujejo velika mesta ogromne vsote za vodovode.

Preobilno uživanje vpijanljivih pijač jako zdravju škoduje ter povzročuje „pijansko norost“, ki se da le ozdraviti z uživanjem hladilnih, sadnih pijač, mleka ter rastlinske hrane, ki ima veliko vode v sebi, posebno sadje.

2. Čisti zrak je ljudem in živalim čez vse potreben. Odrasli človek potrebuje vsak dan 9000 l zraka. Pogosto zračiti moramo posebno take prostore, kjer biva veliko ljudi vkup n. pr. v šolah, tovarnah, gledališčih, kavarnah. Šolske sobe je treba vsak dan zračiti in tudi po zimi, kajti vsled kurjave nabere se več ali manj ogljikovega okisa, ki povzročuje glavobol, — samo ventilacija ne zadostuje. Tudi listnate cvetice jako čistijo zrak v sobah. Otrokom je treba tudi dopovedati, da naj po zimi držé usta zaprta, kadar gredo iz tople šolske sobe na mrzel zrak. Tudi prevelika vročina v šolski sobi škoduje ter napravi glavobol in krvotok iz nosa. Našim plućam jako škoduje dim in prah, zeló nezdravo je torej opravilo klesarja (kamnoseka) in brusarja. S prahom se tudi večkrat širijo nalezljive bolezni, kakor vročinska bolezen in davica. Proti temu nekoliko varuje respirator. Tudi od svečave se spridi zrak. Jako škodljiv je tudi sopar od neslužnega perila. Spriden zrak se tudi nahaja v kletih ali globokih jamah. Gnojne jame in kanali okužijo zrak, morajo torej biti pokriti. Pregost zrak v rudnikih in pretenek na visokih gorah ne ugaja zdravju.

3. Človeškemu telesu tudi jako hasne telesno delo, posebno tako na prostem n. pr. vrtnarstvo. Zeló zdrave zabave so tudi telovadba, jahanje, plavanje, drskanje. Vender zdravji tudi škoduje, ako je človek preobložen z delom. Tudi jednostransko delo ško-

duje n. pr. šivanje, tkanje. Potrebno za okrepcanje duha in telesa je spanje. Odrasli človek potrebuje 7—8 ur spanja na dan, otrok 1—2 ure več. Ako otroci manj spê kot 8 ur, jim škoduje na zdravju.

4. Jako važno za naše zdravje je tudi snažnost in sicer pri životu in telesu. Kopenje in umivanje života je posebno zdravo, vendar prevroče in premrzle kopeli škodujejo. Javne ljudske kopeli so jako koristne naprave. Slavni kemik Liebig celó trdi, da se „po rabi mila spozná kulturna stopinja národov“. Perilo moramo pogosto menjati, posebno po leti. Obleka nas varuje prehlada. Najbolje nas mraza in prehlada brani volnena obleka, najmanj svlnata, potem platnena. Prav lahko se tudi prehladimo v mokri obleki. Zdravju škodljiva je tudi protesa obleka, posebno vratniki (mrtvoud,) in podveze. Včasih je tudi barva škodljiva. S staro obleko pa si lahko nakoplujemo nalezljive bolezni. Po zimi naj imajo otroci v šoli slečeno vrhnjo obleko, da se potem zunaj ne prehladé. Šolska soba naj bode vedno snažna, v veliki vročini pa naj se tla večkrat na dan poškopré z mrzlo vodo.

V šoli je treba učitelju posebno paziti na to, da si otroci ne pokvarijo možganov in očí.

Možganom jako škoduje preveliko učenje in spolne zmote. Taki otroci navadno dobé možganske in živčne bolezni. Otroke ne smemo z učenjem in nalogami preobložiti, delo naj bode starosti primerno. Pri sestavi urnikov se mora učitelj na to ozirati, da težje predmete postavi prve ure dopoldne, lažje pa zadnje ure in popoldne. Precej po obedu ni zdravo se učiti in v šoli ne smemo pričeti s utrudljivim predmetom, kakor je slovnica in računstvo, ker to ovira zdravo prebavo. Predolgo duševno delo posebno malim otrokom škoduje, za to je na tej stopinji potrebno, vsake pol ure težji predmet z lažjim nadomestiti. Tudi slab zrak v šolski sobi škoduje možganom. Treba je torej šolsko sobo pogosto zračiti, po leti pa naj učitelj tudi med urami otroke na prosto pelje, ako je to mogoče. Udarci na glavo in zaušnice mnogokrat poškodujejo možgane.

Očesu škoduje prah, dim, sopar, prepih, preslaba ali prebliščeča svetloba. Zeló škodljivo je brati ali pisati na solncu. Očem jako nevaren je blesk od solnca razsvetljenega snega; večkrat so užé ljudje vsled tega oslepili, navadno pa slabé zeló očí. Proti temu nas branijo temne očali. Utrujeno okó si okrepcamo s pogledom na zeleno drevje ali modro nebo. Kratkovidnost otroci pogostoma tudi dobé domá, ko nihče na nje ne pazi. Prava daljava za očí je 26—31 cm. Kratkovidnosti so tudi večkrat vzrok slabo narejene klopí. V temnih šolah je tudi več kratkovidnih otrok. Pregosta in premajhna pisava pokvari očí, posebno pa pisanje in risanje pri luči. Učitelj naj torej po zimi manj nalog daje, ko po leti.

Ušesu škodujejo udarci, vsled katerih otrok lahko popolnoma ogluší; škoduje pa tudi prepih in vročina. Nos si morajo mali otroci snažiti, da se jim ne osmradi. Tudi roke naj si snažijo in varujejo pred ozeblino; z mraza ne smejo takoj iti k vroči peči.

Posebno pa naj si otroci zapomnijo **sledeča pravila**: a) Bolni del moramo kolikor mogoče varovati. b) Pri ranah, udarcih, zlomljenih rokah in nogah veliko pomagajo mrzlo-mokre obveze. c) Ako nas mraz trese ali vročina kuha, moramo iti v posteljo, uživati lahko jed (mleko, juho, čaj) ter piti vodo. d) Ako kašljamo, dihajmo zmerno-topli zrak brez dima in prahú. Proti prehladu je najbolje topla postelja in vroč čaj (brez ruma). e) Pokvarjeni želodec si lahko ozdravimo z lahko prebavljivo in nédražljivo jedjo (mleko, juha), „dijeto“. f) Bolne mišice in živce ozdravimo si z dobro hrano in s čistim zrakom.

Dobro je pa tudi, ako otroci vedó: Kako se varujemo pred zobobolom? Kako si bistri vid ohranimo? Kako si pomagamo, kadar imamo kašelj, nahod, glavobol ali drisko?

Kako odpravimo slabost, trganje udov, oteklina, telesno zaprtje? Sredstva proti steklini in otrovanji. Obnašanje pri nalezljivih boleznih, posebno kadar nastopijo in sicer pred boleznijo in v bolezni (Keesbacherjeva knjižica „O koleri“. Vladni ukaz z dné 16. septembra 1885. l. št. 1520 za Kranjsko). Obnašanje pri viharji. O rešitvi ponesrečenih. (Več o tem zvemo iz knjižice, ki jo je spisal dr. Valenta v Ljubljani).

S takim poukom preženejo se vraže med ljudstvom in sleparstvo z zdravili. Razne vraže so posebno med prostim ljudstvom ukoreninjene. Tako so prej navadni ljudje vedno mislili, da so duhobolni — obsedeni od vraga ali začarani ter so vsled tega navadno tudi grdo ravnali s takimi nesrečniki. Razni mazači in sleparji pa tudi pogostoma zlorabijo nevednost sebi v korist, bližnjemu pa v škodo, ker mu kvarijo zdravje in krajejo denar.

Književnost.*)

„Iskrice“. Zbirka pesmij in povestij. Spisal in slovenski mladini poklonil Janko Leban, učitelj v Avberu pri Sežani. I. zvezek. — O tej knjižici piše „Dom in Svet“: „Iskrice — kaj lična in mična knjižica, ki je povsem primerna otroškemu umu in srcu. Mogel sem se prepričati sam, kakó je zadel pisatelj pravo stran. Nad vse hvalevredno je, da jasno kaže svoj namen: „objupati v mladih srcih iskro prave ljubezni do Boga, do cesarja, do milega jezika in národa našega“. Zato srčno želimo svojemu marljivemu sotrudniku, da bi mu bilo mogoče izdati še več obširnejših zvezkov“. — „Ljubljanski Zvon“ izjavlja: „Lična knjižnica popolnoma ustreza blagemu svojemu namenu“. — Slavni kritik, prof. Stritar, pisal je pisatelju „Iskric“ nastopne vrstice: „Iskrice so mi prav po volji; v primerni obliki podajajo otrokom dobrih naukov, ter jim blažijo srcé. Le tako dalje; želim Vam lepega uspeha, Vam na veselje in národu v korist!“

Cena „Iskricam“ je 20 kr., po pošti 25 kr. Kdor vzame 10 iztisov naenkrat, dobí jednega po vrhu. Knjižica se naročuje z naslovom: Janko Leban, učitelj v Avberu pri Sežani (Primorsko).

*) V zadnji št. 2. v „Uč. Tov.“ beri: „Šestindvajseti letnik Jezičnika!“ Uredn.

Dopisi.

Z Dunaja. Postava za učitelje verouka je na najvišjem mestu potrjena za dežele: Češko, Bukovina, Istrija, Marsko, Spodnja in Gornja Avstrijska in Štajerska. (Načrt imenovane postave za Kranjsko ni bil potrjen. Glej dopis «Iz Ljubljane».)

Kakor se čuje, je naučno ministerstvo učiteljski časopis «Schule und Haus», letnika 1887. in 1888. šolarskim knjižnicam prepovedalo, tako tudi učiteljstvu, da bi ta časopis priporočevalo.

Na Dunaji je l. 1887. v javne šole hodilo 82.882 otrok, katere je poučevalo 1710 učiteljev in učiteljic v 1527 razredih. Vsak učitelj je imel (povprečno) po 48, in vsak razred po 54 otrok. Troškov za vsakega otroka je bilo 27 gld. 42 kr.

Iz Krškega. Pedagogičsko društvo. Za tekoče društveno leto so plačali letnino gg.: Sajè Ivan, nadučitelj v Št. Jarneji; Abram Lav., nadučitelj v Kostanjevici; Wrus Marija, učiteljica v Kostanjevici; Muhič Fran, učitelj v Št. Jarneji; Šmidinger Ana, učiteljica v Krškem; Gebauer Viljem, učitelj v Tržišči; Lapajne Ivan, ravnatelj v Krškem; Gabršek Fran, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Krškem; Michél Marija, učiteljica v Krškem; Bezljaj Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik v Krškem; Wessner Marija, učiteljica v Ljubljani; Knavs Ivan, vikar v Krškem; Kaligar Ivan, nadučitelj v Šmarjeti; Tramšek Blaž, nadučitelj na Vidmu; Rodič Ivan, učitelj v Št. Jurji; Grčar Andrej, nadučitelj v Mokronogu; Pavčič Anton, nadučitelj v Št. Rupertu; Regnard Amalija, učiteljica v Št. Rupertu; Jezernik Martin, učitelj na Branskem; Hočevvar Ivan, učitelj v Jesenicah; Rozman Florijan, učitelj v Dolini; Lunder Fran, nadučitelj na Raki; Gantar Ivan, nadučitelj na Studenci; Fabjančič Fran, učitelj v Bučki; dr. Kos Fran, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Kopru; Vodeb Jakob, c. kr. profesor v Ljubljani; Andolšek Marija, učiteljica v Radečah; Luznar Fran, učitelj v Voklem; Strle

Terezija, učiteljica v Gorjah; Zupan Tomo, duh. svétovalec, c. kr. profesor in ud c. kr. deželnega šolskega svéta v Ljubljani; okrajna učiteljska knjižnica v Krškem; Gregorič Fran, posestnik v Krškem; Weiglein Henrik, c. kr. okrajni glavar v Krškem; Trček Edmund, uradnik v Krškem; dr. Krsnik Josip, c. kr. okrajni zdravnik v Krškem; Gomilšek Ivan, železniški uradnik na Vidmu; Strlè Ivan, kovač v Krškem; Rozman Ivan, duh. svétovalec in župnik v Ljubljani; Crnovšek Ivan, umir. uradnik v Krškem; Šušteršič Matija, posestnik na Vidmu; Gajšek Simon, učitelj na Vidmu; Valentinčič Ignacij, posestnik in mestni odbornik v Ljubljani; Pfeifer Viljem, župan, deželni in državni poslanec v Krškem; dr. Mencinger Ivan, odvetnik v Krškem; okrajna učiteljska knjižnica v Dol. Logatci; Ribnikar Vojteh, nadučitelj v Krškem; Praprotnik Andrej, ravnatelj in prisednik c. kr. deželnega šolskega svéta v Ljubljani; Wessner Ana, učiteljica v Trbovljah; dr. Vošnjak Josip, deželni odbornik v Ljubljani; Pleteršnik Maks, c. kr. profesor v Ljubljani; Gregorin Alojzij, c. kr. okrajni sodnik v Krškem; okrajna učiteljska knjižnica v Kranji; Vrančič Anton, učitelj v Zagradci; Francelj Štefan, učitelj v Studnem; slovenska knjižnica Ljubljanskih bogoslovcev; Osana J., učitelj pri Sv. Duhu; pl. Reja J., veleposestnik v Nemški Vasi; Kos Miha, učitelj v Velesalu; Endlicher Julij, c. kr. uradnik na Dunaji.

Iz Postojinskega okrāja. V 23. dan januarja t. l. imeli smo učitelji tega okrāja redno okrajno učiteljsko konferencijo. Točno ob napovedani uri zbrali smo se v Postojinskem šolskem poslopji. Razven petih učiteljev, ki radi oddaljenosti in nerodnih potov niso mogli priti, bili smo vsi navzoči. Gospod nadzornik pozdravi vse navzoče prav prijazno ter naznani, da je bil zopet imenovan c. kr. okrajnim šolskim nadzornikom za bodočo šestletno dōbo. Vse učiteljstvo pozdravi to imenovanje z navdušenimi živio-klici in znak veselja in zadovoljnosti na zopetnem imenovanji. Svojim namestnikom imenuje g. predsednik g. nadučitelja Martina Zarnika. Zapisnikarjem bila sta na predlog g. Dimnika z vzklikom voljena gg. Dragotin Česnik in Janko Rudolf. Ko nam je potem g. nadzornik prečital nekaj novodoslih naredeb, volili smo dva zastopnika v c. kr. okrajni šolski svēt za bodočih šest let. Izvoljena sta bila brez ožje volitve gg. nadučitelj Martin Zarnik in učitelj Jakob Dimnik. Potem je bila tudi volitev treh odposlancev v prihodnjo deželno učiteljsko konferencijo, če bode sploh kedāj. Izvoljeni so bili gg.: nadučitelj Trnovski Martin Zarnik, nadučitelj Vipavski Štefan Tomšič in učitelj Jakob Dimnik. S tem bil je dnevni red dognan, in g. predsednik zaključi zborovanje s trikratnim slava-klicem na presvetlega cesarja.

Zvečer priredilo je pa «učiteljsko društvo za Postojinski šolski okraj» prav lepo veselico v Postojinski čitalnici. Zbralo se je mej drugim tudi mnogo odlične gospode. Vse občinstvo je bilo z veselico prav zadovoljno. Dal Bog, da se še katerikrat tako veseli snidemo!

—*mn.*—

Iz Ljubljanske okolice. V 16. dan preteč. m. je bila za okraj Ljubljanske okolice nazznanjena učiteljska konferencija. Učiteljstvo se je zbralo ob 9. uri v telovadnici druge mestne deške ljudske šole in sicer od 45 učiteljev in učiteljic 42. Radi bolezní sta izostala gg.: Anton Bezeg iz Sostroga in Ivan Pokoren iz Horjula, a g. Jarnej Črnè ima odpust za 2 leti.

G. p. n. c. kr. okrajni glavar Janez Mahkot, kateri je bil ves čas pri konferenciji navzoč, pozdravi zbrano učiteljstvo ter mu predstavi novoimenovanega c. kr. okrajnega šolskega nadzornika gospoda Ivana Tomšiča, katerega pozdravlja in mu priporoča okraj. Pozdravlja nadalje bivšega nadzornika g. Vinko Levstika, in se mu zahvaljuje za skrbno in izborno uradovanje in podporo v času njegove dōbe. Spominja se tudi umrlega nadučitelja na Studencu g. Primoža Ušeničnika ter izraža željo, da bi smrt prizanašala učiteljstvu tega okrāja.

G. nadzornik Ivan Tomšič zahvali se najprej g. glavarju za laskavi pozdrav zatrjujoč mu vedno natančno izpolnovanje njemu izročenih dolžnosti; pozdravlja z jednatimi besedami učiteljstvo ter posebno poudarja, da bode učiteljstvu odkritosrčen, izraža željo, da naj bode tudi učiteljstvo odkritosrčno ter priporoča natančno izpolnovanje stanovskih dolžnosti ter med učiteljstvom kolegijalnost in slogo po reku presvetlega vladarja: «Z združenimi močmi».

G. Vinko Levstik se tudi zahvaljuje g. glavarju za laskavi pozdrav.

Predsednik g. Ivan Tomšič otvori konferencijo ter si imenuje namestnikom g. Vinko Levstika.

Zapisnikarjem sta bila izbrana g. nadučitelj Ivan Trošt in gspdc. učiteljica Franja Wruss. Točka «opazke nadzornikove» odpade.

O točki: «Kako naj učitelj pomore k spoštovanju svojega stanú», je prvi razpravljal g. Fran Lovšin, učitelj iz Št. Vida. Omenjal je govornik raznih toček in pripomočkov, kako si

učitelj zadobi spoštovanje in sicer: a) Učitelj naj bode vzgojitelj mladine ter naj si skuša pridobiti ljubezen učencev, ker tem potom si pridobi tudi spoštovanje starišev. Učitelj naj bo v svojem poklicu vedno zvest, vesten, marljiv, vztrajen in neutrudljiv; on naj otroke privaja na nravsko-versko življenje, na snago, red in lepo vedenje v šoli, zunaj šole in doma. b) Učitelj naj bode tudi z vsemi ljudmi prijazen, postrežljiv, ponižen; a vendar mora vedno čuvati svojo avtoriteto; on ne sme nikakor ljudstva prezirati, temveč mu svetovati in pomagati, kar posebno lahko doseže s sadjerejo. e) Učitelj bodi sam popolnoma nravsko-veren in daje naj povsod lepi vzgled; bodi vedno tudi složen z duhovščino, ker ta mu veliko pomore pri njegovem težavnem poslu, in ljudstvo sodi učitelja tudi po tem, v kakem razmerji živi z duhovnim pastirjem. d) Učitelj naj se tudi dalje izobražuje in lika. e) Kolegijalnost bodi učiteljem vodilo, složnost rek, a zavid in nevošljivost naj zbežita od učiteljskega stanu. f) Da bi pa učitelj ložje stanu primerno živel, mora se mu tudi financijelno stanje izboljšati.

O tej točki govoril je še g. Avgust Pirc, učitelj v Borovnici in v svojem govoru najprej dokazal, da je spoštovanje učiteljskega stanu ne samo potrebno, temveč tudi glavna podloga vsemu napredku. Učitelj si mora pridobiti zaupanje národa; dokazati mora, da šola ljudstvu le koristi; zraven pa mora tudi sam po svoji moči skrbeti za šolo, katera naj mu ne bodi samo krušna mati. Ljudstvu naj svétuje in z vzgledom kaže vse novejšo pridobitve na kmetijskem polji i. dr. Učitelj mora tudi spoštovati in ceniti posebno verske šege in navade ljudstva; prijazen bodi ljudstvu; obéuje naj ž njim po domače; ljubi naj svoj rod in dom ter naj bode v vsem značajnik. Učitelji se morajo tudi med seboj spoštovati in gledati na tó, da si tudi pri razumništvu pridobé spoštovanje. V prvo pa mora učitelj gledati, da ga spoštuje mladina, ki jo poučuje.

Po predlogu g. Gregorina izostane referat gspdc. Ivanke Tominec, ker sta užé omenjena poročevalca svojo nalogo častno zvršila. G. nadzornik izrazi obema poročevalcoma svoje priznanje na izbornih delih.

O točki: «Po kateri metodi naj se učitelj ravna, da se učenci učé ne le lepo, ampak tudi ročno pisati», govorili so gg. France Črnagoj iz Šmartina pod Šmarjino Goro in Josip Svetina iz Šmarje ter gspdc. Kristina Zadnikar iz Šiške.

Vsi trije referente so v dovršenih sestavkih kazali metodo pri uku v lepo- in ročnopisji. Na kaj je treba paziti pri pisavi, kako naj se piše na tablice, kako se začénja v zvezke pisati, katere predvaje morajo se gotovo priučiti. Sploh pa nčitelj naj nič ne prezrè ter naj vestno in natančno pazi na posamezne vaje; naj jih popravlja in izboljšuje, ker vaja dela mojstra.

Po referatu g. Črnagoja se je o raznih mnenjih debatiralo. Debate so se udeležili g. Stojec, g. Primožič ter tudi g. nadzornik, ki pravi: Pri lepopisji so različni nazori; v prvih razredih je temeljiti pouk skoro nemogoč, a o višjih razredih se to lahko zgodi. Gospdc. Zadnikar nam je tudi pokazala dva vzora, kako naj se razvijajo posamezne črke.

O stanji knjižnice poroča g. Govekar in sice za čas od 18. julija 1888. l. Knjižnica štela je do 18. julija 807 knjig, prirastlo jih je 31, torej šteje zdaj vkup 838 knjig. Za leto 1889. je knjižnica naročena na: «Učiteljski Tovariš», «Ljubljanski Zvon», «Popotnik», «Alte und neue Welt», «Oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild», «Weltliteratur» in «Laibacher Schulzeitung».

Kar je knjižnica v Šiški, izposodilo se je vsem gg. učiteljem in gspdc. učiteljicam vkup 33 knjig. Odbor je imel le eno sejo, a v tej se je uredil po strokah zapisnik knjig, kateri se bode natisnil in potem razdelil. Vpraša dalje poročevalec, kaj naj se napravi radi «Vrteca» treh letnikov, ki so se pri pokoj. g. Ušeničniku izgubili. Sklene se, da se novi kupijo.

G. nadzornik nasvétuje v kup knjige: «Methodik des Schreibunterrichtes» von Mann und Mühlbauer, g. Vagaja priporoča sploh v nakup kmetijskih knjig, kakor jih «Kmetovalec» večkrat priporoča, a g. Gregorin nasvétuje v nakup leposlovnih knjig slovenske literature. Vsi predlogi se vzprejmejo. G. Govekar priporoča še naslednje knjige, ki se v prejšnjem imeniku ne nahajajo: Jeran: «Rože in trnje za šolo in dom»; Kržič: «Sveta Germana»; Kržič: «Angeljček», 4 zvezki; Tomšič: «Zlati orehi»; P. Florentin Hrovat: «Ivan, turški suženj»; Šmid: «Roza Jelodvorska»; Tomšič: «Cesar Franc Jožef I. 1848—1888»; Hubad: «Cesar Franc Jožef I. cesar Avstrijski» ter «Naš cesar» iz Kleinmayrjeve zaloge. Pravljiice od Hugo Majerja so nesposobne za mladino.

Zastopnikom v c. kr. okrajni šolski svèt izvolita se g. Fran Govekar, nadučitelj v Šiški in g. Josip Gregorin, učitelj na Črnučah.

Samostalni predlog g. nadučitelja J. Borštnika o zadevi izboljšanja učiteljskih plač se vzprejme, in v enketo za sestavo dotične prošnje se izvolijo gg. Borštnik, Govekar in Gregorin.

G. nadzornik se zahvaljuje p. n. g. c. kr. okrajnemu glavarju na njega naklonjenosti in podpori šoli in učiteljstvu ter prosi i še dalje podpore; zahvaljuje se g. g. poročevalcem za temeljito in izborno izdelane razprave, vsemu učiteljstvu za pozorno in vzgledno vedenje pri zborovanju ter prosi, da bi bili vedno složni ter s trikratnim «živijo»-klicem presvetlemu cesarju sklene zborovanje.

Po navdušeno odpetej cesarskej himni, ki se je mogočno razlegala po prostorni dvorani, zahvaljuje se g. nadučitelj Levstik g. nadzorniku za vzorno, nepristransko vodstvo zborovanja, za podana izborna vodila ter se priporoča v daljno naklonjenost in podporo. —

Po vzprejetej potnini od c. kr. okrajnega glavarja so se učitelji razšli, da se zopet združijo pri skupnem obedu v gostilni pri «Zvezdi», katerega obeda sta se tudi udeležila gg. okrajni glavar in nadzornik, pri katerem so se vršile izborne napitnice in govori tako, da je kmalu prišel čas ločitve. Bog!

Ksaverij.

Od Sv. Jurija pod Kumom. (Zahvala.) Podpisani vzprejel je od slavne družbe «Národna Šola» za mali dar mnogo šolskega blaga, za kar se jej v imenu uboge šolske mladine pri-srčno zahvaljuje.

Ivan Rodič,
učitelj.

Od Šentmihela pri Žužemberku. (Zahvala.) Slavno društvo «Národna Šola» v Ljubljani blagovolilo je za malo novcev tukajšnji enorazredni šoli podariti: a) stenski zemljevid avstrijsko-ogerske monarhije; b) stenski zemljevid obeh polut. Za ta blagodušni dar se podpisana v imenu krajnega šolskega sveta najprisrčneje zahvaljujeta.

Josip Pečnik,
predsednik krajnega šolskega sveta.

Josip Perko,
učitelj.

Iz Ljubljane. Postava o oskrbovanju in plačilu katehetom na javnih ljudskih šolah na Kranjskem na najvišjem mestu ni potrjena, ker se je v § 5. vladne predloge premenila določba gledé ustanovitve novih veroučiteljskih služeb, o kateri razsoja deželna šolska oblast do-govorno z verskim nadoblastvom in deželnim odborom. Po vladnem načrtu bi se morali dotični oblasti le zaslišati.

— Prvo polovico letošnjega šolskega leta završile bodo vse tukajšnje srednje šole in učiteljišča v 9. dan t. m. z navadnim oddihom.

— Razstava podob pričela se je v nedeljo v 27. dan preteč. m. v redutni dvorani, kjer se vidijo zanimive podobe vsak dan od 10. ure dopoldne in do 4. ure popoldne. Vstopnine je 20 kr. Razstavljenih je 80 podob (mej temi nekaj zeló dragocenih).

Premene pri učiteljstvu.

G. Alojzij Lavrenčič, II. učitelj v Vipavi, imenovan je stalnim nadučiteljem v Šent-Vidu nad Vipavo, in na drugo učiteljsko mesto tū pride gospá Marija Moser (roj. Steiner), učiteljica v Postojini. — G. Leopold Punčuh, učitelj v Colu, je dobil učiteljsko službo v Spodnji Idriji. — G. Henrik Likar, učitelj v Šent-Vidu pri Cerknici, pride v Grahovo. — G. Rudolf Piš, učitelj na Jesenicah na Gorenjskem, je stalno nastavljen.

Razpis učiteljskih služeb.

Št. 61


okr. š. sv. Na dvorazredni ljudski šoli v Mirni Peči je izpraznjeno 2. učiteljsko mesto s 400 gld. letne plače. Prosilci za to službo naj svoje prošnje postavnim potom do 10. februarja t. l. vlagajo pri podpisanem uradu.

C. kr. okrajni solski svèt v Novem Mestu v 21. dan januarja 1889. l.

Št. 88

okr. š. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Vrbovem (Vrbovo) se bode stalno umestila učiteljska in šolskega voditelja služba s 450 gld. letne plače, s 30 gld. opravilne doklade in s prostim stanovanjem. Prosilci za to službo naj svoje prošnje postavnim potom do 20. februarja t. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svèt v Postojini v 24. dan januarja 1889. l.

 Vse óne p. n. g. g. naročnike, kateri še do sedaj niso plačali naročnine za preteklo leto, uljudno prosimo, da blagovolé to v kratkem storiti.

Založništvo.